

PAPER DETAILS

TITLE: Okul Sporlarına Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Bedensel Okuryazarlık Düzeyleri

AUTHORS: Oguzhan Çali

PAGES: 111-122

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4208100>

Okul Sporlarına Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Bedensel Okuryazarlık Düzeyleri

Oğuzhan ÇALI^{ib}

Geliş Tarihi: 11 Eylül 2024 Kabul Tarihi: 25 Aralık 2024 Yayın Tarihi: 30 Aralık 2024

Özet

Araştırmada okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Yöntem olarak tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Sivas merkeze bağlı ortaokullarda eğitim gören ve okul sporları faaliyetlerine katılmış olan 410 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel bilgi formu” ve “Ortaokul öğrencileri için bedensel okuryazarlık tutum ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu ile katılımcıların cinsiyet, spor türü ve spor yılı değişkenlerine yönelik bilgiler alınmıştır. Bedensel okuryazarlık tutum ölçeği 34 maddeden ve 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin genel güvenirlik katsayısı 0.93’tür. Veriler normal dağılım gösterdiğinden cinsiyet ve spor türü değişkenlerinin analizinde t-testi, spor yılı değişkeninin analizinde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistikî anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak; okul sporlarına katılan erkek öğrencilerin bedensel okuryazarlık düzeylerinin kadın öğrencilere göre yüksek olduğu, spor türünün bedensel okuryazarlıkta etki eden bir değişken olmadığı, spor yılının bedensel okuryazarlık düzeyini artırmada bir faktör olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle okul sporlarına katılımın bedensel okuryazarlık düzeyine olumlu etki eden bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Bedensel Okuryazarlık, Okul sporları, Ortaokul, Öğrenci

Physical Literacy Levels of Secondary School Students Participating in School Sports*

Abstract

In the study, it was aimed to reveal the physical literacy levels of secondary school students participating in school sports. Survey design was used as a method. The sample of the study consists of 410 students who were educated in secondary schools in Sivas centre in the 2023-2024 academic year and participated in school sports activities. ‘Personal information form’ and “Physical literacy attitude scale for secondary school students” were used as data collection tools. With the personal information form, information about the participants' gender, sport type and sport year variables were obtained. The physical literacy attitude scale consists of 34 items and 8 sub-dimensions. The overall reliability coefficient of the scale is 0.93. Since the data were normally distributed, t-test was used to analyse the gender and sport type variables, and one-way analysis of variance (ANOVA) was used to analyse the sport year variable. Statistical significance level was accepted as $p<0.05$. As a result, it was seen that the physical literacy levels of male students participating in school sports were higher than female students, the type of sport was not a variable affecting physical literacy, and the year of sport was a factor in increasing the level of physical literacy. Based on these results, it is possible to say that participation in school sports is a factor that positively affects the level of physical literacy.

Key Words: Physical literacy, School sports, Secondary school, Student

Giriş

Bedensel okuryazarlık, alternatif bir kavram olarak yakın zamanda literatüre girmiş ve bazı ülkelerde uygulanan öğretim programlarının şekillendirilmesinde ve değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Bu kavram yabancı kaynaklardan yapılan bazı çevirilerde “Fiziksel okuryazarlık” olarak Türkçeye uyarlansa da, “fiziksel” kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde; fizikle ilgili olan ve genelde doğa, madde ve nesnelerle ilişkisi olan anlamında kullanıldığı bildirilmektedir (TDK, 2024). Bu nedenle “bedensel okuryazarlık” ifadesini kullanmak daha doğru olacaktır. Bedensel okuryazarlık ile ilgili farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlamalarda fiziksel aktiviteye katılım ifadesinin yoğunlukta olduğunu görmekteyiz (Cale ve Harris, 2018; Tompsett, Burkett ve McKean, 2014; Higgs, 2010). En kapsayıcı tanım ise Whitehead (2001) tarafından yapılmıştır. Tanımda bedensel okuryazarlığın, bir amaç ile birlikte fiziksel aktiviteye katılmak için motivasyona, güvene, fiziksel uygunluk ve yeterliliğe, bilgi ve anlayışa sahip olunması, aktivitelere katılmaya değer verilmesi ve sorumluluk alınması olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar fiziksel aktiviteye katılımın önemi vurgulansa da fiziksel aktiviteye katılımın hayat boyu devam ettirilmesi de o denli önemlidir. Whitehead (2010) bedensel okuryazarlık noktasında bazı alt bileşenlerin insanda var olması gerektiğini söylemiştir. Bunlar; motivasyon, güven ve fiziksel yeterlik, çevre ile etkileşim, öz güven ve öz benlik duygusu, kendini ifade etme ve başkalarıyla iletişim ve bilgi ve kavrayıştır. Bu alt bileşenlerin geliştirilmesiyle bedensel okuryazarlık düzeyi de gelişecektir. Özellikle küçük yaşlarda bu alt bileşenler üzerinde durulması bedensel okuryazarlık açısından kritiktir. Alt bileşenler arasındaki ilişki durumu göz önüne alındığında Whitehead (2010) bileşenleri ikiye ayırarak döngü halinde ilişki olduğunu öne sürmüştür. Motivasyonu yüksek olan bireyin güveni ve fiziksel yeterliği artacaktır. Buna bağlı olarak çevre ile etkileşimi artacaktır ve bu artış tekrar motivasyonu olumlu etkileyecektir. Ters yönde de aynı durum gerçekleşecektir. Ancak bu durum olumlu yönde olabileceği gibi olumsuz yönde de gerçekleşebilir. Bu üç bileşen arasındaki döngüsel ilişki, öz güven ve öz benlik duygusu, kendini ifade etme ve başkalarıyla iletişimin yanında bilgi ve kavrayış bileşenlerini de etkilemektedir (Taş ve Altınsöz, 2021).

Whitehead (2013), bedensel okuryazarlığın gelişimini 6 farklı döneme ayırarak incelemiştir. Bu dönemleri, okul öncesi yıllar, hazırlık/erken ve ilkökul yılları, ortaokul yılları, erken yetişkinlik yılları, yetişkinlik yılları ve ileri yetişkinlik yılları olarak isimlendirmiştir. Her aşama bedensel okuryazarlık için farklı özellikleri barındırmaktadır. Bu özelliklere göre bedensel okuryazarlığı destekleyici önermeler ileri sürülmektedir. Bu dönemler içerisinde hayat boyu fiziksel aktiviteye katılım noktasında olumlu tutum geliştirilmesi ve değişen bedene uyum sağlanması açısından ortaokul yılları ön plana çıkmaktadır. Önceki dönemlerde oluşturulan temellerin beslenmesi ve geliştirilmesi bu dönemde esastır. Öğrencilere daha fazla sorumluluk verilerek hareket zorluklarını tasarlama ve değerlendirme konularında destek olunmalı. Hayat boyu fiziksel aktiviteye katılımın önemi bu dönemde kavratılmalı. Okul döneminden sonraki dönemlerde de fiziksel aktiviteye katılımın devam ettirilmesi açısından bu dönem kritiktir. Bedensel okuryazarlığın gelişmesiyle birlikte çocuklar değişen bedenlerine, tutumlarına ve sosyal yapılarına uyum sağlamada zorlanmayacaklardır. Bedensel sakarlıkların artması ve duruş bozuklukları bu dönemde yoğunlaşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında zor bir dönemdir ve bu dönemde olan çocuklara beden eğitimi öğretmenleri, aile ve antrenörler destek olmalıdır. Çocuklara bedensel okuryazarlığın gelişmesine destek olacak ortamlar sağlanmalı ve fırsatlar sunulmalıdır (Whitehead, 2013).

Bedensel okuryazarlık, fiziksel aktivitenin kilit noktası konumundadır ve özellikle fiziksel aktivite yoluyla gelişme gösterdiği belirtilmektedir (Giblin, Collins ve Button, 2014). Bedensel okuryazarlık düzeyi yüksek kişiler, hareket etmekten, bedensel aktivitelere katılmaktan ve spor aktivitelerinden haz alır (Faigenbaum vd., 2018). Bedensel okuryazarlık düzeyi yüksek kişilerin daha aktif ve sağlıklı bir yaşam tarzına sahip olması beklenen bir durumdur (Longmuir vd., 2015). Ayrıca bedensel okuryazarlığın sağlık yönündende katkıları vardır. Obezite ve kalp rahatsızlıklarına yakalanma riskini de azaltmaktadır (Bailey vd., 2019). Bedensel okuryazarlık sporda başarı göstermek için temel unsur niteliğindedir (Rudd vd., 2020). Sporda başarılı bir ülke olma idealinde başlangıç noktası olabilir. Spor, gelecek nesillerin yetişmesinde eğitim sistemlerinin önemli bir parçası olarak görülmektedir.

Eğitim ve sporun kesiştiği noktada okul sporları karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ile sporun iç içe girdiği okul sporları; çeşitli spor branşlarında, eğitim ve öğretim gören öğrencilerin okullarını temsil ettikleri, mücadeleye dayalı, takım olabilme, paylaşım yapma, fair-play ve başarı duygusu gibi kavramları yaşayarak öğrenmeye katkıda bulunan, organizasyonlar bütünü olarak tanımlanabilir (Aydemir, 2014). Okul sporları içerisinde çeşitli yarışmalar ve müsabakalar yapılmakta, buna bağlı olarak da öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda beceri ve yeteneklerini üst seviyelere taşınmakta ve öğrenciler disiplinli çalışma alışkanlığı edinmektedir (Akgül vd., 2012). Görüldüğü üzere okul sporları yaygın olarak bireylere çok boyutlu kazanımlar ve değerler kazandırmak için önemli bir unsur haline gelmiştir (Temel ve Akdağcık, 2023). Okul sporlarına katılan öğrenciler fiziksel olarak aktif bir yaşam sürmektedirler. Dolayısıyla okul sporlarına katılan öğrencilerin bedensel okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasını beklemek mümkündür. Buradan hareketle araştırmada, okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerin bedensel okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelemek amaçlanmıştır.

1-Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeyi nedir?

2-Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeyi cinsiyet değişkenine göre istatistiki olarak farklılık göstermekte midir?

3-Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeyi spor türü değişkenine göre istatistiki olarak farklılık göstermekte midir?

4-Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeyi spor yılı değişkenine göre istatistiki olarak farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerini ortaya koymak için yapılan bu araştırma nicel araştırma modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma deseni olarak ise nicel araştırma modeli içerisindeki tarama deseni kullanılmıştır. Tarama deseni bir grubun bazı özelliklerini ortaya koymak için yapılmaktadır. Bu desen büyük örneklemelerden elde edilen birçok bilgiyi sunması açısından avantajlı görülmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve

Demirel, 2017).

Evren ve Örneklem/Çalışma grubu

Araştırmanın evrenini 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Sivas merkeze bağlı ortaokullarda eğitim gören ve okul sporları faaliyetlerine katılmış olan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken uygunluk örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde ulaşılması kolay ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan kişiler örnekleme dâhil edilmektedir (Erdoğan, 2012). Örneklem sayısı belirlenirken, evren sayısı tam bilinemediği için $\pm 0,05$ örnekleme hatası ve $p=0,05$, $q=0,05$ güven aralığında örneklem büyüklüğünün 384 olması gerektiği belirtildiğinden bu örneklem büyüklüğüne dikkat edilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Bu husus çerçevesinde daha önce okul sporları faaliyetlerinde yer almış ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 410 öğrenci örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Araştırma öncesinde ve sırasında öğrenciler ve veliler bilgilendirilmiş ve katılmak isteyen velilerden veli izin belgesi alınmıştır. Araştırma grubunda yer alan öğrencilerin demografik bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Bilgiler

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	253	61,7
Kadın	157	38,3
Spor Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Bireysel spor	162	39,5
Takım Sportu	248	60,5
Spor Yılı	Frekans (f)	Yüzde (%)
0-1 yıl	129	31,5
2-3 yıl	140	34,1
4-5 yıl	70	17,1
6 ve üzeri yıl	71	17,3

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmacı tarafında hazırlanan “Kişisel bilgi formu” ve Özgül, Semiz ve Kangalgil (2023) tarafından geliştirilen “Ortaokul öğrencileri için bedensel okuryazarlık tutum ölçeği” kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu ile katılımcıların cinsiyet, spor türü ve spor yılı değişkenlerine yönelik bilgiler alınmıştır. Bedensel okuryazarlık tutum ölçeği 34 maddeden ve 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar, Amaçsallık (6 madde), Sağlıklı ve Aktif Olma (4 madde), İş Birliği ve Ortaklık (6 madde), İşleme (5 madde), Süreç (5 madde), Engeller (3 madde), Davranış (3 madde) ve Uygulamalar (2 madde) olarak oluşturulmuştur. Açıklanan toplam varyans değeri % 66.81’dir. Ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Güvenirlik analizi için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmış ve bu katsayı Amaçsallık boyutu için 0.85, Sağlık ve Aktif Olma boyutu için 0.78, İşbirliği ve Ortaklık boyutu için 0.74, İşleme boyutu için 0.77, Süreç boyutu için 0.81, Engeller boyutu için 0.74, Davranış boyutu için 0.73 ve Uygulamalar boyutu için 0.71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin genel güvenirlik katsayısı ise 0.93 olarak bulunmuştur. Verilerin analizinde, frekans (f), yüzde (%), ortalama ($\bar{x}$), standart sapma (ss), basıklık (Kurtosis) ve çarpıklık (Skewnes) değerleri kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım kontrolü için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmış ve değerlerin ± 2 aralığında olduğu görülmüştür (tablo 2). Bu değerler normallik varsayımlarının karşılandığını göstermektedir (George & Mallery, 2003). Bu nedenle cinsiyet ve spor türü değişkenlerinin analizinde t-testi, spor yılı değişkeninin analizinde ise tek yönlü varyans

analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Etki büyüklüğünün belirlenmesi için t-testinde Cohen-d değerine, ANOVA testinde ise eta kare (η^2) değerine bakılmıştır. Cohen-d değerinin 0,2'den küçük olması durumunda, etki büyüklüğünün zayıf, 0.5 olması durumunda orta ve 0,8'den büyük olması durumunda ise kuvvetli olarak tanımlanabileceğini söylemektedir (Can, 2013). Eta kare değerinin ise 0.01'den küçük olması durumunda etki büyüklüğü zayıf, 0.06'ya yakın olması durumunda orta, 0.14 ve üzerinde olması durumunda kuvvetli olduğu belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2008). Ölçeğin güvenirliği için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı dikkate alınmıştır (tablo 2). Kullanılan ölçeğin yapı geçerliliği için Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) yapılmış ve uyum indeksleri analiz edilmiştir (tablo 3). İstatistikî anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 2

Verilerin Dağılımı

Boyutlar	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık	α
Amaçsallık	3,41	,62	-1,27	1,91	
Sağlıklı ve Aktif Olma	3,28	,58	-,99	1,62	
İşbirliği ve Ortaklık	3,27	,61	-1,02	1,86	
İşleme	3,26	,52	-1,28	1,71	
Süreç	3,20	,58	-1,23	1,87	
Engeller	2,89	,68	-,58	,25	
Davranış	2,62	,63	,07	,63	
Uygulamalar	2,23	,77	,38	-,44	
Genel	3,66	,58	-1,26	1,68	0,85

Tablo incelendiğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu görülmektedir. Bu değerler dağılımın normal olduğunu göstermektedir (George ve Mallery, 2003). Elde edilen veriler üzerinden yapılan güvenirlik analizinde ölçeğin geneline ait cronbach alfa katsayısının 0,85 olduğu görülmektedir.

Tablo 3

DFA Sonucunda Oluşan Uyum İndeksleri

χ^2 / df	GFI	AGFI	TLI	NFI	CFI	RMSEA	SRMR
2.42	0.95	0.88	0.92	0.97	0.96	0.72	0.53

Tablo incelendiğinde χ^2/df değerinin iyi bir model uyumu gösterdiği görülmektedir (Bayram, 2013; Sümer, 2000). GFI, AGFI, TLI, NFI ve AGFI değerleri ile SRMR ve RMSEA indeksleri ise kabul edilebilir bir model uyumu göstermektedir (Hooper, Coughlan ve Mullen, 2008). Elde edilen değerler ölçeğin yeterli uyum endekslerine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

Okul Sporlarına Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Bedensel Okuryazarlık Düzeyleri

Boyutlar	n	Min	Max	$\bar{X}$	Ss
Amaçsallık	410	1,03	4,31	3,41	,62
Sağlıklı ve Aktif Olma	410	1,31	4,06	3,28	,58
İşbirliği ve Ortaklık	410	,86	4,31	3,27	,61
İşleme	410	1,24	4,20	3,26	,52
Süreç	410	,84	4,20	3,20	,58
Engeller	410	,89	3,89	2,89	,68

Davranış	410	,78	3,89	2,62	,63
Uygulamalar	410	,75	3,75	2,23	,77
Genel	410	1,18	4,86	3,66	,58

Tablo incelendiğinde okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerinin genel puanda olumlu yönde olduğu söylenebilir.

Tablo 5

Okul Sporlarına Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Bedensel Okuryazarlık Düzeyleri

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{x}$	Ss	t	p	Cohen's d
Amaçsallık	Erkek	157	3,62	,46	5,663	,000*	0,60
	Kadın	253	3,27	,67			
Sağlıklı ve Aktif Olma	Erkek	157	3,67	,43	12,346	,000*	1,29
	Kadın	253	3,04	,54			
İşbirliği ve Ortaklık	Erkek	157	3,68	,39	12,549	,000*	1,33
	Kadın	253	3,01	,59			
İşleme	Erkek	157	3,45	,42	6,048	,000*	0,63
	Kadın	253	3,14	,55			
Süreç	Erkek	157	3,44	,45	6,776	,000*	0,70
	Kadın	253	3,06	,61			
Engeller	Erkek	157	3,08	,68	4,297	,000*	0,44
	Kadın	253	2,78	,66			
Davranış	Erkek	157	2,71	,63	2,104	,036	-
	Kadın	253	2,57	,62			
Uygulamalar	Erkek	157	2,25	,67	,480	,631	-
	Kadın	253	2,22	,82			
Genel	Erkek	157	3,94	,41	8,218	,000*	0,88
	Kadın	253	3,48	,61			

*p < 0.05

Tablo incelendiğinde okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin cinsiyete göre bedensel okuryazarlık düzeylerinde amaçsallık, sağlıklı ve aktif olma, işbirliği ve ortaklık, işleme, süreç, engeller alt boyutlarında ve genel puanda anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ve bu farklılıklar, erkek öğrenciler lehinedir. Davranış ve uygulamalar alt boyutlarında ise anlamlı farklılık görülmemektedir. Etki büyüklüğü oranına baktığımızda genel puanda 0,88 olduğu görülmektedir. Bu orana bakarak etki büyüklüğünün kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6

Okul Sporlarına Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Spor Türüne Göre Bedensel Okuryazarlık Düzeyleri

Boyutlar	Takım Türü	N	$\bar{x}$	Ss	t	p	Cohen's d
Amaçsallık	Takım Sporu	248	3,33	,68	-3,313	,001*	0,33
	Bireysel Spor	162	3,53	,51			
Sağlıklı ve Aktif Olma	Takım Sporu	248	3,18	,62	-4,282	,000*	0,44
	Bireysel Spor	162	3,43	,49			
İşbirliği ve Ortaklık	Takım Sporu	248	3,23	,72	-1,616	,107	-
	Bireysel Spor	162	3,33	,40			
İşleme	Takım Sporu	248	3,22	,60	-1,935	,054	-
	Bireysel Spor	162	3,32	,37			
Süreç	Takım Sporu	248	3,17	,71	-1,498	,135	-
	Bireysel Spor	162	3,26	,30			
Engeller	Takım Sporu	248	2,87	,73	-,774	,439	-
	Bireysel Spor	162	2,93	,60			

Davranış	Takım Spor	248	2,73	,73	4,171	,000*	0,45
	Bireysel Spor	162	2,47	,36			
Uygulamalar	Takım Spor	248	2,40	,79	5,797	,000*	0,59
	Bireysel Spor	162	1,97	,64			
Genel	Takım Spor	248	3,64	,70	-,968	,334	-
	Bireysel Spor	162	3,69	,32			

*p < 0.05

Tablo incelendiğinde okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin spor türüne göre bedensel okuryazarlık düzeylerinde amaçsalılık, sağlıklı ve aktif olma, davranış ve uygulamalar alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. İş birliği ve ortaklık, işleme, süreç, engeller alt boyutlarında ve genel puanda ise anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Tablo 7

Okul Sporlarına Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Spor Yılına Göre Bedensel Okuryazarlık Düzeyleri

Boyutlar	Spor Yılı	N	$\bar{x}$	Ss	F	p	Tukey	η^2
Amaçsalılık	0-1 yıl ¹	129	3,26	,63	10,841	,000*	2>1	0,07
	2-3 yıl ²	140	3,63	,36			2>4	
	4-5 yıl ³	70	3,39	,53			2>3	
	6 ve üzeri ⁴	71	3,25	,92				
Sağlıklı ve Aktif Olma	0-1 yıl ¹	129	3,28	,67	9,901	,000*	1>4	0,06
	2-3 yıl ²	140	3,40	,40			2>4	
	4-5 yıl ³	70	3,37	,35			3>4	
	6 ve üzeri ⁴	71	2,96	,78				
İşbirliği ve Ortaklık	0-1 yıl ¹	129	3,24	,67	16,175	,000*	1>2	0,10
	2-3 yıl ²	140	2,93	,94			4>1	
	4-5 yıl ³	70	3,19	,29			4>2	
	6 ve üzeri ⁴	71	3,51	,31				
İşleme	0-1 yıl ¹	129	3,22	,55	5,651	,001*	2>1	0,04
	2-3 yıl ²	140	3,40	,36			2>4	
	4-5 yıl ³	70	3,21	,24				
	6 ve üzeri ⁴	71	3,11	,81				
Süreç	0-1 yıl ¹	129	3,21	,63	6,959	,000*	4>1	0,04
	2-3 yıl ²	140	2,96	,91			4>2	
	4-5 yıl ³	70	3,17	,16				
	6 ve üzeri ⁴	71	3,33	,40				
Engeller	0-1 yıl ¹	129	2,72	,62	24,705	,000*	4>1	0,15
	2-3 yıl ²	140	2,55	,81			4>2	
	4-5 yıl ³	70	2,87	,84			4>3	
	6 ve üzeri ⁴	71	3,25	,38				
Davranış	0-1 yıl ¹	129	2,80	,72	6,874	,000*	1>2	0,04
	2-3 yıl ²	140	2,45	,39				
	4-5 yıl ³	70	2,62	,31				
	6 ve üzeri ⁴	71	2,65	,92				
Uygulamalar	0-1 yıl ¹	129	2,41	,65	11,564	,000*	1>2	0,07
	2-3 yıl ²	140	2,06	,72			1>3	
	4-5 yıl ³	70	1,96	,80			4>3	
	6 ve üzeri ⁴	71	2,52	,84			4>2	
Genel	0-1 yıl ¹	129	3,64	,60	7,222	,000*	4>3	0,05
	2-3 yıl ²	140	3,44	,99			4>2	
	4-5 yıl ³	70	3,59	,25				
	6 ve üzeri ⁴	71	3,82	,30				

Tablo incelendiğinde okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin spor yılına göre, bedensel okuryazarlık düzeylerinde tüm alt boyutlarda ve genel puanda anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. İkili karşılaştırmalar için yapılan Tukey testi sonucuna göre genel puanda bu farklılaşmanın, 2-3 yıl ve 4-5 yıl spor yapanlar ile 6 ve üzeri yıl spor yapanlar arasında ve 6 ve üzeri yıl spor yapanlar lehine olduğu görülmektedir. Etki büyüklüğüne baktığımızda Eta kare değerinin genel puanda 0,05 olduğu görülmektedir. Bu değere göre etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada “Ortaokul öğrencileri için bedensel okuryazarlık tutum ölçeği” kullanılarak, okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Cinsiyet, spor türü ve spor yılı değişkenleri dikkate alınarak, bu değişkenlere göre bedensel okuryazarlık puanlarında anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin, cinsiyet değişkenine göre bedensel okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür (Tablo 5). Genel puanda erkek öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerinin kadın öğrencilere göre yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu alanda yapılan benzer araştırmaları incelediğimizde benzer sonuçların çıktığı görülmektedir (Gercer, 2022; Iğdır, Çakır, Cantürk ve Pekel, 2024; Uygun, 2023). Taş ve Altunsöz (2021) tarafından yapılan bir araştırmada, bedensel okuryazarlığın bileşeni olan fiziksel alanda erkek öğrencilerin düzeylerinin, kadın öğrencilerin düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fiziksel alanda özellikle rekabet, aktiviteden keyif alma ve mücadele noktasında erkeklerin kadınlara oranla daha fazla motive olduğu bilinmektedir (Kilpatrick, Hebert ve Bartholomew 2005). Arnett (2017) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise yine benzer şekilde erkek öğrencilerin fiziksel okuryazarlık düzeylerinin kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan başka bir araştırmada, fiziksel aktivite, fiziksel yeterlilik ve motor becerilerin erkeklerde kadınlara göre daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. Bedensel okuryazarlığın, fiziksel aktivite yapma ile alakalı olduğu belirtilmiştir (Çuhadar, 2021). Toplumumuzda erkeklerin fiziksel etkinliklere katılımı daha olumlu karşılanmaktadır. Bu tür etkinliklere katılım noktasında kadınlar çeşitli sebeplerden dolayı geri planda kalmıştır (Güven ve Öncü, 2006). Okul sporlarına katılan kadın ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerinin, erkek öğrencilere kıyasla düşük olması bu durumla açıklanabilir.

Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin, spor türü değişkenine göre bedensel okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür (Tablo 6). Yapılan spor türünün bedensel okuryazarlık düzeyine etki eden bir faktör olmadığı bu sonuçla karşımıza çıkmaktadır. Bireysel ve takım sporu ile ilgilenen ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeyleri hem yüksek hem de yakın düzeyde çıkmıştır. Literatür incelemesinde spo türü değişkeni dikkate alınarak bedensel okuryazarlık karşılaştırılmasının yapıldığı araştırmaya rastlanılmamıştır. Whitehead (2010) bedensel okuryazarlık kavramını açıklarken bireylerin hayatları boyunca fiziksel aktivitelere katılım noktasında gereken motivasyona, özgüvene, fiziksel kapasiteye ve bilgiye sahip olmasıdır şeklinde ifade etmiştir. Bedensel okuryazarlık düzeyi yüksek bireylerden sportif etkinliklere katılım için gerekli motivasyona, özgüvene ve yeterli bilgiye sahip olması beklenmektedir. Okul sporlarına katılan öğrencilerinde buna bağlı olarak sportif etkinliklere katılım noktasında gereken özellikleri taşıdığı söylenebilir. Bu alanda yapılan araştırmalar incelendiğinde beden eğitimi ve spora yönelik yapılan aktivitelerin bedensel okuryazarlığa olumlu katkı sağladığı görülmektedir. (Hylton, 2013; Corlett ve Mandigo, 2013). Bireysel veya takım sporu fark etmeksizin okul sporlarına katılan ortaokul

öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerinin, birbirine yakın ve yüksek çıkması bu durumla açıklanabilir.

Okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin, spor yılı değişkenine göre bedensel okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür (Tablo 7). Bu farklılaşmanın, 2-3 yıl ve 4-5 yıl spor yapanlar ile 6 ve üzeri yıl spor yapanlar arasında ve 6 ve üzeri yıl spor yapanlar lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara bağlı olarak spor yılı yüksek bireylerin bedensel okuryazarlık düzeyinin de yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Uygun (2023) tarafından yapılan bir araştırmada egzersiz deneyimi süresi ile fiziksel okuryazarlığın alt boyutu olan psikolojik alan arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan başka bir araştırmada da öğretmenlerin yeterli zaman ayırıp öğrencilerin seviyelerine uygun, çok miktarda beden eğitime yönelik uygulamalar yaptırdığında bu durumun bedensel okuryazarlık düzeyini artıracığı belirtilmektedir (Silverman, ve Mercier, 2015). Başka bir araştırmada ise fiziksel aktivitelere katılımın ve değer vermenin bedensel okuryazarlığı geliştirmede önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir (Cale & Harris, 2018). Okul sporları sayesinde öğrenciler hayat boyu spora katılım alışkanlığı edinmektedir ve spor yapmaya daha çok motive olmaktadır (Bucher ve Deborah, 1987; İkizler, 2000). Spor ve fiziksel aktivite, bedensel okuryazarlıkla yakından ilişkilidir ve gençlerin sporla etkileşimlerini sürdürmelerine ve gelişimlerini yaşam boyu desteklemelerine olanak tanıyan etkili bir yol sunmaktadır (Higgs, 2010). Yapılan Literatür incelemesinde, elde edilen sonuçları destekleyen araştırmaların yoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Bu bilgiler ışığında 6 yıl ve üzeri spor yılına sahip okul sporlarına katılan ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlık düzeylerinin yüksek çıkmasını normal kabul edebiliriz.

Sonuç olarak; okul sporlarına katılan erkek öğrencilerin bedensel okuryazarlık düzeylerinin kadın öğrencilere göre yüksek olduğu, spor türünün bedensel okuryazarlıkta etki eden bir değişken olmadığı, spor yılının bedensel okuryazarlık düzeyini artırmada bir faktör olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle okul sporlarına katılımın bedensel okuryazarlık düzeyine olumlu etki eden bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Öneriler

Kadın öğrencilerin bedensel okuryazarlık düzeylerini artırmaya yönelik fiziksel ve sportif etkinliklere katılımı desteklenebilir. Bunun ailelerle işbirliği içerisinde hareket etmek doğru olacaktır. Kadın öğrencilerin bedensel okuryazarlık düzeylerinin düşük olmasının altında yatan nedenleri ortaya koymak adına benzer çalışma nitel özellikle yapılabilir. Bedensel okuryazarlık günümüzde önemli bir kavramdır bu nedenle bu alanda daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Araştırmalardan elde edilen bulguların, yeni yöntemler geliştirmede mevcut programların niteliğini artırmada etkisi olabilir.

Araştırma Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu

Etik kurul kararının tarihi: 24.05.2024

Etik kurul belgesinin sayı numarası: E-50704946-100-430872

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmanın veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yorumlanması aşamasında herhangi bir çıkar çatışması yaşanmadığını yazarlar taahhüt etmiştir.

Kaynakça

- Akgül, S., Göral, M., Demirel, M., & Üstün, Ü. D. (2012). İlköğretim öğrencilerinin okul içi ve okullar arası sportif etkinliklere katılma nedenlerinin çeşitli değişkenler açısından araştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(32), 13-22.
- Arnett, J. (2017). *Examining the relationships among perceived competence, motor skill proficiency, and physical activity behaviour within the framework of physical literacy* (Doctoral dissertation). Nipissing University, Ontario, 65–78.
- Aydemir, İ. (2014). *Spor genel müdürlüğünün yürüttüğü okul sporları faaliyetlerinin değerlendirilmesi: Bolu örneği* [Yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Bailey, R. P., Glibo, I., & Koenen, K. (2019). Some questions about physical literacy. *The International Journal of Physical Education*, 54(4).
- Balyi, I., Way, R., & Higgs, C. (2013). *Long-term athlete development*. Human Kinetics.
- Bucher, A., & Deborah, A. (1987). *Foundation of physical education and sporttimes*. Mirror/Mosby College Publishing.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. Baskı). Pegem A Yayıncılık.
- Cale, L., & Harris, J. (2018). The role of knowledge and understanding in fostering physical literacy. *Journal of Teaching in Physical Education*, 37(3), 280–287.
- Can, A. (2013). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Corlett, J., & Mandigo, J. (2013). A day in the life: Teaching physical literacy. *Phys Health Educ*, 78(4), 18–24.
- Çuhadar, Y. (2021). *Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin fiziksel okuryazarlık algıları ile fiziksel aktivite düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Erdoğan, İ. (2012). *Pozitivist metodoloji ve ötesi: Araştırma tasarımları, niteliksel ve istatistiksel yöntemler*. Erk Yayınları.
- Faigenbaum, A. D., Rebullido, T. R., & MacDonald, J. P. (2018). Pediatric inactivity triad: A risky PIT. *Current Sports Medicine Reports*, 17(2), 45–47.
- George, D., & Mallery, M. (2003). *Using SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4th ed.). Allyn & Bacon.
- Gercer, G. (2022). *Ortaöğretim öğrencilerinin fiziksel aktivite düzeyleri ile fiziksel okuryazarlık ve e-*

sağlık okuryazarlıklarının incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Giblin, S., Collins, D., & Button, C. (2014). Physical literacy: Importance, assessment, and future directions. *Sports Medicine*, 44, 1177–1184.

Güven, Ö., & Öncü, E. (2006). Beden eğitimi ve spora katılımı aile faktörü. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 8(10), 81–90.

Higgs, C. (2010). Physical literacy: Two approaches, one concept. *Literacy*, 6(2), 127–138.

Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 6, 53–60.

Hylton, K. (2013). Physical literacy, 'race' and the sociological imagination. *ICSSPE Bulletin Journal of Sport Science and Physical Education*, 65, 223–227.

İğdir, E. C., Çakır, T., Cantürk, A., & Pekel, A. Ö. (2024). Erken ergenlik dönemindeki bireylerin bedensel okuryazarlık ve benlik algısı düzeylerinin karşılaştırılması. *Herkes için Spor ve Rekreasyon Dergisi*, 6(1), 86–91.

İkizler, H. C. (2000). *Sporda sosyal bilimler*. Alfa.

Kilpatrick, M., Hebert, E. P., & Bartholomew, J. (2005). College students' motivation for physical activity: Differentiating men's and women's motives for sport participation and exercise. *Journal of American College Health*, 54(2), 87–94.

Longmuir, P. E., Boyer, C., Lloyd, M., Yang, Y., Boiarskaia, E., Zhu, W., & Tremblay, M. S. (2015). The Canadian assessment of physical literacy: Methods for children in grades 4 to 6 (8 to 12 years). *BMC Public Health*, 15, 1–11.

Özgül, F., Semiz, K., & Kangalgil, M. (2023). Ortaokul öğrencileri için bedensel okuryazarlık tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1–12.

Rudd, J. R., Pesce, C., Strafford, B. W., & Davids, K. (2020). Physical literacy: A journey of individual enrichment: An ecological dynamics rationale for enhancing performance and physical activity in all. *Frontiers in Psychology*, 11, 1904.

Silverman, S., & Mercier, K. (2015). Teaching for physical literacy: Implications to instructional design and PETE. *Journal of Sport and Health Science*, 4(2), 150–155.

Taş, H., & Altınsöz, I. H. (2021). Bedensel okuryazarlık kavramı ve önemi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 32(3), 109–122.

Taş, H., & Altınsöz, I. H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin bedensel okuryazarlığını değerlendirme. *Eğitim ve Bilim*, 46(208), 475–491.

Temel, A., & Akdağcık, İ. U. (2023). Investigation of fair play behaviors of secondary school students participating in school sports. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 25(1), 14–26.

Tompsett, C., Burkett, B. J., & McKean, M. (2014). Development of physical literacy and movement

competency: A literature review. *Journal of Fitness Research*, 3(2), 53–74.

Türk Dil Kurumu (2024). *Türk Dil Kurumu Sözcükleri*. <https://sozluk.gov.tr/?ara=fiziksel>

Uygun, S. (2023). *Ortaokul öğrencilerinde algılanan motor yeterliliğin belirlenmesinde fiziksel okuryazarlığın rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Whitehead, M. (2010). *Physical literacy throughout the life course*. Routledge.

Whitehead, M. E. (2013). Stages in physical literacy journey. *International Council of Sport Science and Physical Education*, 65, 52–56.

Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.